

Abstract

The suite of poems “Mula kay Manansala” is a continuation of almost a decade old poetic project of writing ekphrasis that were based on the paintings of National Artist for Visual Arts, Vicente S. Manansala. In these poems, I tried to translate the visual into verbal to stimulate different kinds of seeing.

Keywords

Ekphrasis, identity, landscape, transparent cubism, ars poetica

---

English title

From Manansala

MULA KAY MANANSALA

ENRIQUE S. VILLASIS

SELF-PORTRAIT, 1960

Pinupunan ng isip ang mga piniling hindi pinturahan
 Katulad ng baril sa billboard ng mga pelikulang minsang
 Ipinagbawal kulayan. Kailangang ikubli sa puti
 Ang anyo ng dahas: tawaging hungkag ng mata
 Ang nagsasatagabulag na sandatang hawak ng bida.
 Subalit nabubuhay sa haraya ang lantad na kakulangan,
 Nagkakanaratibo ang nangangating hintuturo sa gatilyo;
 At anomang sandali, sisiklab ang pulbura, kikislap
 Ang mga alipato, at saglit na liliwanag sa paningin
 Ang mga inilihim na detalye: mga nakaukit na letra
 Sa hawakan, bakas ng karbon sa nguso, nanuyong
 Dugo sa katawan ng pistola, maliliit na bangas, mga pilat
 At medalyong napanalunan sa kung saang digma.
 Mga tantos sa mahabang kasaysayan ng pakikipagpatayan.
 May kani-kaniya tayong pagtataya kung saan tatama
 Ang punglo: mayroon sa sintido, sa dibdib, may padaplis,
 May hindi pinatamaan. Bilang babala, bilang paninindak.
 Sa ganito nagiging espasyo ng samot-saring salaysay
 Ang lunan ng pahiwatig. Sa ganito lamang nabibigyang
 Kahulugan ang mga puwang kapag nasidlan ng iba't ibang
 Pagtingin natin sa mundo. Katulad ni Manansala,
 Ipininta niya ang sarili bilang isang blangkong dibuho
 Sa gitna ng salansan ng kahel, dilaw, pula, at asul—
 Puting anino sa makulay na bintanang salamin ng katedral.
 Dibinong aparisyon na lunan ng heometrikong abstraksyon
 Ng trambiya. Itinanghal niya ang sarili na hubad
 Sa anomang ekspresyon. Hindi mababakas ang bilugan niyang
 Mukhang tigib sa mingaw, o ang nangangatwirang
 Mga matang sanay dumakip ng mga pilay na liwanag ng tag-araw.
 Walang kaluluwa sapagkat walang mukha, tiyak na pintas
 Sa kaniya ng matatandang pintor at guro kung noong
 Kabataan niya ito ipininta. Na parang ang ubod ng pagkatao'y
 Maikukuwadro lamang sa paggagad sa tunay na anyo nito.
 Na antigong tungkulin itong dapat tuparin ng sinomang
 Hahawak ng pinsel. Ngunit paulit-ulit na bumubulong
 Ang aral mula sa avant-garde niyang guro: "Kung gagawing

Obheto ang hubog ng tao, tuluyang makalalaya
 Sa napakaraming posibilidad ang modernong pintor.”
 (Sa Masbate, kalag ang salita para sa kaluluwa. Lumalaya
 Ang kaluluwa mula sa kaniyang pisikal na lawas.)
 Kaya hinayaan niya tayo sa ating pagtingin. Itinuon
 Ang buo nating atensiyon sa ekspresyon ng kaniyang postura,
 Sa bigat na nakalapat sa balikat, sa mahigpit na hawak niya
 Sa kinauupuan. Nakalingon siya sa daang-bakal,
 At may suot na abuhing sombrero. May nagsasabing
 Matagal-tagal na ang kaniyang nilakbay, at muli’t muli,
 Tinatanaw niya ang mga tanawing nilagpasan, tinitiyak
 Na hindi pa siya naliligaw. Marahil, galing siya sa museo.
 O sa estudyong kaibigan. Napuno ng inggit ang dibdib
 Pagkatapos hangaan ang isang obra. Maaari ding
 Ibinabalangkas niya sa isip ang paglansag sa kulay
 At liwanag ng tanawing nakita. Maging arbitraryo man
 Ang ating pagsasapantaha, ang mahalaga, nakahuhulagpos
 Palabas sa de-kahong representasyon ang solidong imahen.
 Sa ating hinuha, pinalaya ng pintor ang sarili mula sa
 Bagahe ng personal niyang kasaysayan. Kaya hindi na
 Ang pintor ang *ako* sa larawan. Dito, hindi na siya
 Ang dibuhistang dumayo sa dayuhang lungsod upang
 Pag-aralan ang makukulay na vitral ng mga simbahan,
 O ang batang minsang nagpahid ng biton
 At nagpakintab sa mga sapatos ng mga Amerikano.
 Hindi na din siya ang binatang pinalayas ng ama dahil
 Mas hinihimas niya ang mga tandang kaysa magbuklat ng aklat.
 O ang nagpipinta ng mga karatula sa mga sinehan
 Sa kahabaan ng Avenida. Hindi na siya ang pintor
 Na namumulot ng tisa at pudpod na lapis-uling sa bawat
 Pagtatapos ng kaniyang klase. Nanunulay na siya
 Sa ating imahinasyon bilang representasyon ng sari-sarili nating
 Pag-ako sa walang pagkakakilanlang hubog: peregrino,
 Puta, peon, paslit, pulubi, probinsiyano, pero hindi ang pintor.

TREES IN THE PARK (PARIS), 1951

Sa landas sa ilalim ng luntiang lilim, lumiko ang lunan
At panahon. Ngayon ay 1951, nakasalubong ko

Ang pintor ng tanawin na kanina ko pa tinutulaan.
Kipkip sa kaliwang kilikili ang nakatuping kabalyete;

Sa kabilang balikat, ang katad na bag, laman ang paleta,
Mga pinsel, at mga pintura. Katatapos niya lamang ipinta

Ang larawan ng liwasan: hanay ng mga puno ng kastanyas
Sa gilid ng burol. Kumukurba pakaliwa ang humahawan

Na daan, at sa magkabilang gilid, ang maliliit na tulos na
Nagtatakda ng hangganan sa maaaring tapakan ng namamasyal.

Sumasabog na berde ang paligid ngayong tagsibol.
Ito ang parehong larawan na aking pinagmumunihan

Mula sa aklat ng kaniyang mga obra. Hindi ito pangitain.
Ako, pitumpung-taon mula sa hinaharap, kaharap

Ang pintor ng nakaraan. “May pook na nakatakda
Sa ating imahinasyon,” bungad niya. Papaano ko sasabihin na

Hindi ako sanay na bigyang taludtod ang mga banyagang lungsod?
Ang lamig na hindi kilala ng aking balat? Mas sanay ako sa alinsangan,

Sa tulis ng tayum sa talampakan. Higit kong kilala ang monolitong
Nakatindig sa gilid ng baybay na parang panginoong isinakdal

Ng sarili niyang langit. O ang laot na libingan ng mga tangrib.
Post hoc, ergo propter hoc. Hindi dahilan ang hangin kaya

Kumaway ang anino ng mga dahon. Sa ibabaw ng puno,
Kumikislot ang sapot; pinagbabayanihan ng mga langgam

Ang nakakuyom na gagamba; nangangalisag maging ang krisalida.
May bumubulong na himig ng biyolin mula sa dulo ng daan.

Nakahanay ang lahat ng mga elemento para sa sandaling ito.
Maging ako na nagsusulat mula sa hinaharap. “Nagpipinta ako

Para ihimpil ang kagandahan ng sandali,” dagdag niya na parang
Ang bawat paggalaw ang nagbibigay kahulugan sa oras.

Hindi ba ito ang layunin ng sining? Itanghal ang efemeral.
Samantala gumagalaw ang mga salita sa haraya ng makata.

Tumatawid sa lahat ng panahon. Katulad ngayon,
Sa landas sa ilalim ng luntiang lilim, kinakausap ko ang pintor,

Humihingi ng permiso na makiraan sa pook ng kaniyang imahinasyon.

CLUSTER OF NIPA HUTS, 1943

Sinungaling ang mga makata. Patawad, sinasabi ko lamang
Ang totoo. May planeta ng mga nagmumultong awit

Ang hindi na umiinog sa aking dibdib. Ngunit, ang gusto kong
Sabihin, sanay na sanay na akong magsinungaling: itago

Sa singit-singit ng mga talinghaga ang tunay na nadarama.
Ang pagpuputol sa mga kahulugan. Sa mga taludtod.

Parikala bilang prinsipyo ng banghay. Banghay bilang
Prinsipyo ng parikala. Prinsipyo bilang banghay ng parikala.

Wala namang bago sa gusto kong sabihin. Katulad ng alam na natin,
Pagpapakitang gilas at lakas ang pagtambol ng lalaking bakulaw

Sa kaniyang dibdib. Para manligaw. Para iligaw ang tapang
Ng karibal. Sa dulo ng lungsod, may makatang tutulaan

Ang pagbali niya sa bisig ng matalik na kaibigan. Kung papaano
Unti-unti niyang tinutupi ang marupok na braso hanggang sa—

Krak! Nangalisag ang puno ng balimbing na tangi nilang saksi.
Malalagas ang ballpen sa kamay bago pa ang mga huling taludtod.

Hindi maabot ng bisig na niyayakap ng semento ang panulat.
Inuulit ko, sinungaling ang mga makata. May umiigkas na mga alamat

At parabula sa kanilang buhay. Minsan, isinalaysay ng matanda
Ang putol niyang mga daliri. Kinain ng makinang ngumunguya ng bato

Sa minahan ng ginto. Dahil panahon ng digmaan, pinalabas na
Kinagat ng bala ng Arisaka ang mga pugot na tudlo. Sa tula,

Kahanga-hanga ang kabayanihan, katawa-tawa ang kamangmangan.
Kaya hindi tapat ang makata. Dagdag ng matanda, na nag-uulyanin,

May nakita silang kumpol ng mga kubo pauwi. Sukbit nila
Ang kanilang mga riple. Katulad ng dati, walang kahol

Ang sumasalubong sa kanila. Walang atungal ng kalabaw.
O hiyawan ng mga naglalarong bata. Pinasok nila

Ang bakuran, at mahabang alpombra ng nanuyong dugo
Ang sumasalubong. Walang anino ang hindi natinag.

Siniyasat nila ang bawat bahay hanggang isang sako
Ang nakita ng matanda. Binuksan niya ito, at pumailanlang

Ang libo-libong makukulay na paruparo sa kalawakan.
Inuulit ko, sinungaling ang mga makata; ito ang totoo.

TREES, 1978

Mauuna pang mamatay ang mga diyos bago ang mga puno.
Ito ang totoo. Masdan, ang maringal nilang tindig habang
Sinusuklay ng liwanag at hangin ang yabong ng mga dahon.
Libo-libong mata sa ilalim ng lilim ang sa 'yo ay nakatingin.
Huwag kang matakot. Kung pipikit ka, madidinig mo
Ang kanilang pagbulong sa mga itinipong dasal at bangungot.
Madalas, nalalagas na mga ngipin: maliliit na uka ng pagkagat
Sa kanilang balat. Ganito lamang maililigaw ang kamatayan.
Ipinagtapat ko minsan ang paulit-ulit na pagsalakay ng mga pusa
Sa panaginip. Ang mahahabang kalmot sa hita, ang madidiin
Na pagbaon ng pangil sa sakong, ang matatalim na mata sa dilim.
May ilang gabi din akong ipinaghele ng pangambang
May sasagpang sa aking pagpikit. Hanggang sa ang mga ngitngit
Na ngiyaw ay naging mekanikal na periko na may esmeraldang
Mga mata, inuulit-ulit ang mga orasyon ng pagsumpa.
Sa isang templo, nagsisinturon ng lubid na abaka ang antigong punong
Tila pinakamatandang guro sa hanay ng mga monghe.
May mga araw na may iniluluwal ang puno: trumpo o kaya manika.
Minsan, kuwintas na may palawit na karpa. Ano lamang ba
Ang alaala? Mga kinalimutan at itinapong abubot ng kabataan.
Marunong makinig ang mga puno. Marunong umako ng sumpa.
Marunong magtago ng sikreto. Maraming dunong.
At habang binibingi tayo ng katandaan, at nililimot ang matatamis
Na panaginip, mananatiling nakatindig ang mga puno, lalalim
At lalalim ang pag-uugat hanggang sa pumanaw ang mga panginoon.

STARGAZER, 1977

Araw-araw may namamatay na bituin. Dalawandaan pitumpu't limang milyon.

Ni isa hindi mo mapapansin.

Kahit segu-segundo kang
tumingala't sumilip

Sa teleskopyo, mga pinagpag na alikabok mula sa naaagnas na tala na lamang

ang iyong matatanaw:

naghuhulmang mata ng diyos,
nakikipagtitigan,

Minamata ang marupok nating mortalidad. Mapalad ka

kung buhay ka pa niyang nakikita.

Mata sa mata kang kinakausap.

Lahat tayo'y alikabok ng alikabok ng alikabok na lamang.

Ayon sa mga astronomo,

naabot na ang lahat ng maaabot
ng ating paningin,

Kaya natuto tayong makiramdam sa pakikinig. Nasasaling na natin

ang loob ng bilyon-bilyong

taong layo ng naghihingalong
uniberso,

Binibilang ang maliliit na ligalig sa dibdib. Ang nagbabalik sa ati'y

mga istatikong gumuguhit

sa mga huli nitong sandali.

Ganito din tayo magwawakas, pagpapatuloy ng mga astronomo: isang matang

nahilam sa huling

pagpasok ng liwanag.
Sa ganito tayo

Binabagabag ng katiyakan ng mga batas ng pisika, sa gabuhok na sandali,

maaaring may mawala.

Wala itong ipinagkaiba

Sa katiyakan na may dalawampung porsiyento ng oksihina at glukosa
ang sinusunog ng utak.
Ito ang kaniyang enerhiya.

Ang nagpapanatili sa ating patuloy na pag-iral kahit mga labi na lamang ng galaksiya
ang dinudungaw natin,
gumugurlis sa pisngi ng langit,

May hatid na puwersa sa ating mga dibdib dala ng kanilang bigat at bilis.

BAWAL PUMASOK, 1974

Muli, ang paanyaya sa pagkakasala. Salita lamang ang babala,
At ang nagtatakda ng hanggana'y bukbukin at marupok na bakod.

Makailang ulit nang naging lunan ito ng paglabag. Lagi, nagsisimula
Ang bawat salaysay sa sandali ng pagsuway katulad ng mga binukot

Na natutong ilapat ang mga paa sa lupa, maglakbay sa gubat,
Tangay-tangay ang epiko ng kanilang lahi. O ang diwata

Na naghandog ng pagmamahal sa isang mortal. Pagkaraan ibigay
Ang yaman ng bundok, pagtataksilan, saka siya iiwan.

Sa ganito nagsisimula ang mga alamat. Masdan, nakabukas ang daigdig
Sa liwanag. Kay tamis ng inilalakong pangako ng paligid. Nanunukso

Ang nagpapalit-kulay na damuhan sa bawat pagpalis ng hangin:
Bughaw, kahel, at lila. Doon sa kabilang kakahuyan, magdamag

Na humahalimuyak ang katas ng mga manggang hinulog ng mga kabog,
Kinutkot ng hamog. Maya-maya, may papagaspas. Mangangalisag

Ang mga puno't papailanlang ang mga bagwis at awit—ito ang sandali
Ng pagsasalimbad ng ninanais ng dibdib na kumalag sa hangganang nagtatali

Sa kanila sa grabedad. May usok na umaahon na doon. May nauna na
Marahil, iniihaw ang mga bagong lagas na kalapating-bato. Kung tutuloy ka,

Maaabutan mo pa sila. Nasa gitna ng pagnguya sa makunat na laman,
Nagpapalitan ng sari-sarili nilang salaysay ng kapangahasan—

Kung papaano nila nilabag ang babala sapagkat ito'y salita lamang.